

<https://helda.helsinki.fi>

Talvirren puolustuspuhe

Pihkala, Panu Petteri

2013

Pihkala , P P 2013 , ' Talvirren puolustuspuhe ' , Crux , Nro 1 , Sivut 30-33 .

<http://hdl.handle.net/10138/42989>

submittedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Talvivirren puolustuspuhe

Kaksi kysymystä: kuinka merkittävä seikka talvi on koko suomalaiselle elämänmuodolle? Ja montako talvivirttä virsikirjassa on? Ennen vuoden 1986 virsikirjaa ei talvivirsiä ollut yhtään, nyt sentään yksi ainoa. Maa hohtaa lumivaipassansa (576) on pohjoisen asukkaan, Niilo Rauhalan komea sanoitus. Se on harvinaisempi kuin mitä uskoisikaan: talvi on yleensä nähty virsissä pelkästään koettelemuksena ja pimeyden symbolina.

Vuodenajat ja vertauskuvallisuus

Vuodenajat ovat rikas ja vaikea aihe sanoitettavaksi kristillisessä hartausmateriaalissa. Kaikenlaisiin luonnonelementteihin liittyy vahva kaksiulotteisuus. Yhtäältä niiden kautta herätetään kaikille yhteisiä kokemuksia maallisista ilmiöistä, kuten päivänajoista. Toisaalta niiden kautta viitataan usein ennen kaikkea sielullisiin tunnetiloihin. Yö muuttuu helposti sielun pimeäksi yöksi, syksy ja ilta elämän ehtooksi ja aurinko Kristus-Auringoksi.

Hengellisiä vertauskuvia ei kuitenkaan voisi olla olemassa ilman fyysisiä elementtejä. Menemättä sen syvemmälle symboliteorioihin totean vain, että merkki on aina osa viestiä. Asia voi olla samaan aikaan sekä oma itsensä että symboli. Esimerkiksi aurinko voi kertoa Kristuksesta mutta silti olla taivaankappale. Hengellisessä tulkinnassa aurinko ei vain viittaa Kristukseen. Se, mitä aurinko on – valoa ja lämpöä ja elämän lähde – välittää todellisella toiminnallaan Kristuksen merkitystä uskovalle.

Talven syvä merkitys

Mitä talvi merkitsee? Mikä on ollut talven käytännön vaikutus, joka väistämättä vaikuttaa sen hengelliseen ja vertauskuvalliseen tulkintaan?

Talvi on ollut pohjoisen välle kova koettelemus. Lämpiminä vuodenaikoina on pitänyt varastoida ruokaa ja tehdä työtä paljon, jotta kylmyydestä on selvitty. Aliravitsemus on ollut alati uhka. Ei ole lainkaan outoa, että päivän lyhentymistä on seurattu suurella hiljentymisellä ja että talvipäivänseisausta on juhlittu suurena merkkipäivänä, valon voittona pimeydestä. Tähän ikiaikaiseen ilmastoon kristillinen adventin ja joulun vietto on yhtynyt. Auringon voitto yöstä on rinnastettu Kristuksen voittoon pimeydestä. Maallinen pelastuminen kylmyydeltä ja sielullinen pelastuminen nivoutuvat yhteen.

Talvi on ollut myös unen ja levon aikaa. Tutkimusten mukaan entisaikoina ihmiset nukkuivat paljon vahvemmin vuodenaikojen mukaan. Kesän yöttömässä yössä ei juuri uinuttu, mutta talvella sitäkin pidempään. Biologinen perimämme selittää sitä, miksi nykyään on talvisin niin vaikea herätä töihin keskellä pimeyttä. Se on tietystä mielessä luonnotonta.

Talven syvät merkitykset tulevat monen ihmisen mielle yhtymissä esille loma- ja juhlakausiin liittyen. Kaikki työelämän kiireet ja juhla- ja joulukuussa – ja sitten joululoma, rauhoittuminen ja hiljentyminen. Suomalaisten väkevä toive on, että jouluna olisi lunta. Talvi kuuluu asiaan. Lumi ikään kuin peittelee, kehystää hiljentymistä joulun ja uudenvuoden juhla-aikana. Kulttuurissamme on yhä vahva talvipäivän seisauksen äärelle pysähtymisen elementti. Uusi kalenterivuosi alkaa samaan aikaan kuin päivän tiedetään alkavan pidentyä. Aikojen välietappi, pysähtymisen hetki koittaa valon voittaessa luonnossa pimeyden.

Vanha talvivirsi puhuu osuvasti juuri tästä ”väliajasta”:

Se jälkeen vuoden päivätyön / pois riisuu päältään kukkavyön / ja syvään lepoon
vaipuu. / Maa nukkuu kuuliaisena, / se kunnes jälleen alttiina / työkutsuun uuteen
taipuu.

Den slutat årets arbetsdag - - Nu vilar den i sabbatsfrid, / och bidar nästa arbetstid / i
tålamod och lydnad. (säkeistö 2)

Talvi merkitsee lepoa maalle ja ihmisille, hyvää valmistautumista tuleviin töihin ja koitoksiin.
Zacharias Topeliuksen virsi *Jää kirkas, hanget säihkyvät* (*Hur härligt vittnar land och sjö*) on
vuodelta 1880. Anna-Maija Raittila suomensi sen jo 1900-luvun puolivälissä. Laulu päättyi ainakin
Uusia virsiä- ja Siionin kannel -laulukirjoihin, mutta ei vuoden 1986 virsikirjaan, vaikka se oli
ehdolla. Tätä on pidettävä menetyksenä. Talven merkitystä ei tule väheksyä, eikä Topeliuksen tai
Raittilan sanavalintojen viisautta. Rauhalan virren lisäksi olisi ollut tilaa vähintäänkin toiselle
talvivirrelle.

Talvi nähdään usein ainoastaan pahana

Virsikirjasta on nykyisellään vaikea löytää sanoitusta sille, että myös talvi on Jumalan luoma asia ja
prosessi, joka kuuluu elämään ja jossa on myös hyviä puolia. Tämän sijaan korostuvat
vertauskuvalliset näkemykset talvesta koettelemuksena, pahana pimeyden aikana ja kuoleman
kuvana. Tämä tapahtuu osittain salakavalasti, koska kevät ja ylösnousemus liittyvät niin vahvasti
yhteen. Kun korostetaan, että Jumalan työ voittaa pimeyden vallat pääsiäisenä tapahtuvassa
Kristuksen ylösnousemuksessa ja että tämä yhdistyy kevääseen, ajautuu talvi ikään kuin
huomaamatta aiemman ja pahemman olotilan kuvaajaksi. Taustalla on myös biologia, historiallinen
luonnontieteellinen tositalanne: ihmisyhteisöjen talvella kokemat vaikeudet antavat luontevan
liittymäpinnan talven näkemiseen pahana.

Nyt talven alta, siskot, veljet / kevääseen nouskaa kirkkaaseen / kun Kristus särki
haudan teljet / julisti rauhaa omilleen. (*Nyt kansat kaikki laulakaamme*, 94:2)

Kylmä talvi pois on mennyt / myrskysää on lakannut / lumipilvet hajotetut / kylmä
sumu selvinnyt. (*Aurinkomme ylösnousi*, 105:2)

Säkeiden pääpaino on synnin ja kuoleman voittamisessa Kristuksen tähden, mutta kun kevät
rinnastetaan ylösnousemukseen, talvi samalla rinnastuu synnin pimeään valtaan ja kuolemaan.

Vuodenaikavirret yhtäältä nostavat esiin vuodenaikojen merkityksen, mutta samalla ne sisältävät
ristiriitaisuutta juuri talven suhteen. Kevätvirsillä on taipumus yhdistyä pääsiäisvirsiin
tematiikkaan. Kun Kristus voittaa pimeyden vallat ja kevät voittaa talven, tulee talvesta helposti
pahempi kuin mitä on luultavasti aiottukaan sanoa.

Herää, sydän, nukkumasta / talviunen horteesta,
nouse valoon kuolemasta / kevätaamun loisteessa. (*Herää sydän nukkumasta*, 569:1)

Horteessa oleminen voisi vielä olla biologisen asianlaidan kuvaus, muttei enää kuoleman
liittäminen asiaan. Samanlaista kieltä ja ajattelua ilmentää seuraava vuodenaikavirsi, *Luomisen
juhlaa täynnä jälleen on kaikki maa* (570):

Kuoleman vallan alta / elämä pulppuaa. (1)

Sydänten uumenista / kumpuaa ylistys,

keskeltä turmelusta / riemu ja hämmästy. (3)

Monet kaikkein voimakkaimmat ja suosituimmat kevätvirret keskittyvät itse kevään iloon, ja siten välttävät talven rinnastamisen negatiivisiin asioihin. Tällaista keväisessä hetkessä elämisen riemua korostavat *Ah, kuinka kevät hohtaa* (567), *Oi, kuinka kevät säteilee* (568), *Suvivirsi* (571) ja *Taas kukkasilla kukkulat* (572). Nämä virret ovat oivia esimerkkejä siitä, että jonkin asian korostamisen ei välttämättä tarvitse merkitä toisen asian vähättelyä.

Jokaisella vuodenajalla on arvonsa

Kaikista harvinaisimpia ovat ne virret, jotka ilmaisevat iloa nimenomaan niistä vuodenaajoista, jotka yleensä koetaan vaikeiksi ja valon vähenemiseen liittyviksi. On huomionarvoista, että näiden virsien tekijät ovat pohjoismaalaisia luterilaisia, joiden ajattelu on kokonaisvaltaista ja vahvoja luomisen teologian korostuksia sisältävää. Topeliuksen lisäksi tällaista teologiaa edustaa Johan Ludvig Runeberg, jonka virsi *Maa vaikka synnin tähden* (573) toteaa harvinaisella tavalla kaikkien vuodenaikojen, myös syksyn ja talven, ylistävän Luoja (säkeistö 3).

Topeliuksen ja Runebergin perillisenä uudessa virsikirjassa on luomisen teologian ja vuodenaikojen osalta erityisesti Niilo Rauhala. Rauhalan syysvirsi *Maan muokkasimme* (575) tuo harvinaisesti esiin syksyn oman kauneuden (erityisesti säkeistö 3) ja sen, miten syksyinen maa kiittää Jumalaa (4). Muutamassa muussa virressä on sadonkorjuu keskeisenä teemana, mutta tämä virsi on virsikirjan ainut varsinainen syysvirsi, juuri siihen vuodenaikaan keskittyvä. Seuraava virsi *Maa hohtaa lumivaipassansa* (576) on vuorostaan se ainut talvivirsi.

Siinä missä muut virret lähestyvät talvea lähinnä vaikeana tai jopa pahaan rinnastuvana aikana, Rauhalan ja Topeliuksen talvivirret puhuvat talvesta Jumalan tahdon mukaisena asiana ja itsessään kauniina. Aivan kuten kevään ja kesän kukkaloisto, myös hanki ja jää ylistävät Jumalaa kirkkaudellaan (vrt. molempien virsien ensimmäiset säkeistöt). Rauhala, joka tuntee pohjoisen pimeät olot hyvin, tuo selkeästi esiin talven pimeyden aikaansaamat vaikeudet. Hän onnistuu tasapainottamaan kevään tulon tuoman helpotuksen sekä toisaalta talven itsensä arvostamisen. On oikeastaan hämmästyttävää, että ainoastaan tämä virsi sanoittaa talvihankien riemua, jota suomalaiset kuitenkin valtavissa mitoissa kokevat hiihtäessään ja muussa talviliikunnassaan:

Ja hohtavilla talvihangilla / suot, Herra, mielen, ruumiin iloita. (3)

Topelius menee talven itseisarvon korostuksissaan vielä Rauhalaa pidemmälle siinä suhteessa, että hän korostaa myös yön sekä pimeyden arvoa ja niiden liittymistä Jumalaan. Alkutekstin mukaan ”lakastunut, autio, pimeä ja kylmä maa” on liittyy Jumalaan yhtä lailla kuin kukoistava maa (1). Tähän yhdistyy ymmärrys siitä, että pimeä hauta on väistämätön siemenelle, jotta keväällä voi nousta uusi verso (3). Rauhalan ansiota on kaamoksen (576:2) ja myös ruskan (575:3) tuominen virsikirjaan, mutta Topelius vuorostaan käsittelee revontulia (säkeistö 4). Topelius näkee niissä ja tähdissä Jumalan valoa ja korostaa, että Jumala itse on ”lyhty, joka johtaa meitä yössä”. Topelius käyttää ikivanhaa tematiikkaa Jumalasta valona, mutta liittää sen myös luonnonvaloihin ja toisaalta tuo esille pimeydenkin merkityksen.

Pimeydelläkin on paikkansa

Pimeyden arvostaminen on hyvin harvinaista virsikirjassa, jos kohta laajemminkin kristillisessä hartausmateriaalissa. Se esiintyy kuitenkin apokryfikirjoihin kuuluvassa Kolmen miehen kiitosvirressä, josta se on siirtynyt erityisesti luomakuntavirteen 461: ”Kiitä Herraa, yö ja päivä, pimeys ja valokin” (1). Se, että pimeyden sanotaan kiittävän Jumalaa, on vähintään yhtä harvinaista kuin talven näkeminen samoin tavoin. Luomakuntavirret, joiden luontoelementtien luetteloissa esiintyy myös talven elementtejä kuten lunta ja pakkasta (jopa erikseen mainittuna suojalumi, 457:4), yleensä korostavat tähtien ja kuun ylistystä Jumalalle (vrt. psalmi 19), eivät itse yön ja pimeyden.

Yhtäläisyys talven ja yleensä öiden välillä on siinä, että molemmat ovat ikaikaisesti olleet ihmiselle vaarallisia aikoja. Aivan kuten vaikkapa petoeläinten suhteen, on tällaisten asioiden näkeminen Jumalalle merkityksellisinä ollut vaikeaa ihmiskeskeisyyden vuoksi. Kuitenkin Vanhan testamentin maailmassa tällaista arvostusta esiintyy, samoin kuin eräiden eri aikojen kristittyjen ajattelussa. Ei ole sattumaa, että vahvempia ekoteologisia korostuksia esiin tuoneet kristityt ovat samalla juuri heitä, jotka ovat sanoittaneet virsiin näitä ihmiselle vaikeita asioita: Fransiskus Assisilaisesta Topeliukseen, joka oli tunnettu luonnonsuojeluaatteestaan.

Talven ja pimeyden arvostamista voi tarkastella myös liittyen yleensä elämän vaikeiden asioiden arvostamiseen. Jos kuolemaa ei pidetä pelkästään pahana asiana, ei talvikaan ole täysin paha, vaikka se rinnastettaisiin kuolemaan! Pimeyden aikojen merkitys, kaikessa fyysisyydessään ja hengellisessä vertauskuvallisuudessaan, on suuri teema monien mystikoiden kirjoituksissa. Luterilainen ristin teologia on syvälinen ammennuslähde näiden asioiden pohtimiseen. Fyysisen yön ja pimeyden suhteen erityisen mielenkiintoinen on ekoteologi Larry Rasmussenin pohdinta pimeyden lahjoista (teoksessa *Earth Community, Earth Ethics*, luku 16).

Iankaikkinen kevät

Vuodenaika- ja pääsiäisvirsiä ei voi ymmärtää kokonaan ilman tuntemusta kristinuskon erityislaatuudesta aikamuotojen käytöstä. Sama teksti voi puhua menneestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta yhtä aikaa. Se voi tarkoittaa yhtä lailla vertauskuvallisia kuin konkreettisesti todellisia asioita. Esimerkiksi kevät voi samaan aikaan resonoida Kristuksen ylösnousemuksen ja kevään suhdetta, tämän kalenterivuoden biologista kevättä, ”elämän vuodenaikojen” kevättä ja lopun aikoihin tähyävää uskoa uudeksi luomisesta.

Virsiön monet viittaukset kevääseen ja talveen selittyvät täydellä tavalla vasta, kun iankaikkisuuden horisontti on mukana. Vuodenaikavirsiin sijoitettu *On kaunis synnyinmaamme* (574) käyttää kuudesta säkeistöstään kolme puhuakseen aikojen lopusta: ”Annathan taivaassasi sen suven autuaan - - Ei siellä syksy uhkaa, ei sinne talvi saa” (säkeistö 4). Vuodenajat ovat tässä hyvin vahvasti vertauskuvallisia: suvi ja paratiisi samaistetaan, ja toisaalta syksy sekä talvi rinnastetaan tuhovoimien kanssa.

Kristinuskoon sisältyy syvä jännite ja dynamiikka pelastukseen liittyvien ”jo nyt” ja ”ei vielä”-piirteiden välillä. Kristuksen ylösnousemuksen jälkeen pelastus on jo toteutunut, mutta ei vielä kokonaan. Moni pääsiäis- ja vuodenaikavirsi aukeaa tästä näkökulmasta. Ne puhuvat tästä hetkestä ja tästä keväästä, mutta samaan aikaan vahvasti sekä Kristuksen ajan pääsiäisestä että tulevan maailman ”keväästä” (vahvana esimerkkinä virsi 94). Tämä näkyy vahvasti sekä Rauhalan että Topeliuksen talvivirsiön viimeisissä säkeistöissä:

Niin kukkivat kuin jäiset rannat / luomisen uuteen päivään katsovat.

Ja luomakunta yhtyy kiitokseen / Jumalan lasten riemuun, kirkkauteen. (576:5)

”Johda meidät, jotka sinuun uskomme

kuoleman metsästä, jossa asumme

valoon valtakunnassasi.” (Topelius, säkeistö 5, suomennos PP)

Kaikki metsät eivät olleet Topeliukselle ”kuoleman metsiä”, eikä edes koko ihmiselämä: mutta ihmisen perustila Jumalan edessä ja maailman keskellä oli hänen uskonsa mukaan sellainen, jota sanat kuoleman metsä kuvasivat. Rauhalan teologiassa on vahva Jumalan jatkuvan luomistyön korostus, mutta myös usko uuteen luomiseen, joka aikojen lopulla tapahtuu täydellä tavalla.

Sanojen taustalla väreilee Roomalaiskirjeen 8. luvun huima teksti, jossa Paavali puhuu luomakunnasta kaikkia kristinuskon aikamuotoja käyttäen: ennen, nyt, tulevaisuudessa.

Ehdotus seuraavaa virsikirjaa varten

Rauhalan talvivirsi 576 on suuressa suosiossa tunturikappeleissa ja ylipäätään talvisissa tilanteissa. Kirkkokäsikirjassa se on kynttilänpäivän yhtenä virsisuosituksena, vuodenaikaan hyvin sopien. Tämän virren lisäksi Topeliuksen virsi ja mahdolliset muut samankaltaista talven arvoa ilmaisevat laulut olisivat hyvin tarpeellisia: sekä käytännöllisistä että opillisista syistä, jotka ovatkin aina yhteenliittyneitä. Emme tavoita kristillisen uskon koko laajuutta ja syvyyttä, jos emme kohtaa talvea ja pimeyttä ja osaa myös arvostaa niitä, vähintäänkin fyysisinä ilmiöinä. Sähköyvistä hangista iloitseminen kuuluu sekin kristinuskoon.

Kristuksen sovitustyö on kristinuskon ydin, ja on loogista että virsikirjasta niin suuri osa keskittyy kärsimyshistoriaan. Kristinuskon sanoman koskettava ala on kuitenkin koko elämän laajuinen. Jos kärsimyksestä kertovia virsiä on kymmeniä ja taas kymmeniä, eikö talvesta ja Jumalan työstä puhuville virsille olisi hivenen tilaa myös? Etenkin, kun niissä voi resonoida koko pelastushistoria, keskellä tätä fyysistä ja kokonaisvaltaista maailmaa.

Panu Pihkala
Pastori, tutkija